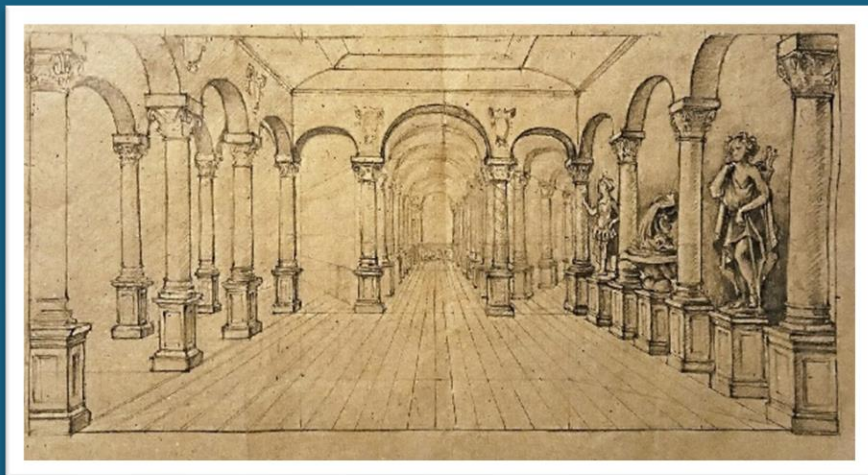

*Teatro Mobile
di
San Cristoforo*

Unikátní
projekt
rekonstrukce
mobilního
barokního
divadla

CP CULTURAPROFONDA

Hof-Musici

2024

Hof-Musici

Hof-Musici, z. s.
Horní náměstí 533
378 81 Slavonice
IČO: 19810725

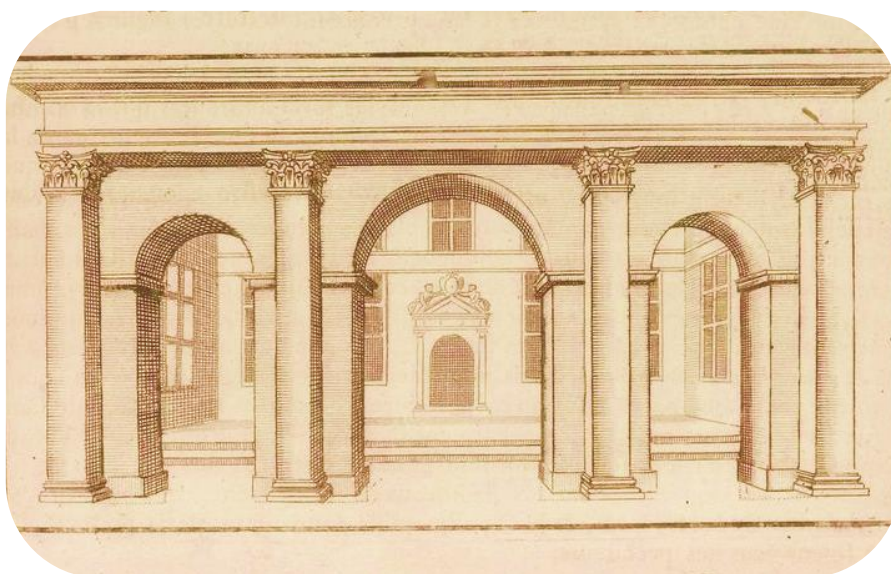
Kontakt:

o.macek.hofmusici@gmail.com
alexander.stipsits@gmail.com
www.culturaprofonda.com

Teatro Mobile
di
San Cristoforo

Projekt rekonstrukce přenosného jeviště
podle pramenů ze 17. století.

Teatro Mobile di San Cristoforo

Projekt rekonstrukce unikátního mobilního divadla

Cílem předkládaného projektu je vytvoření historicky co nejvěrnější repliky přenosné divadelní scény 17. století.

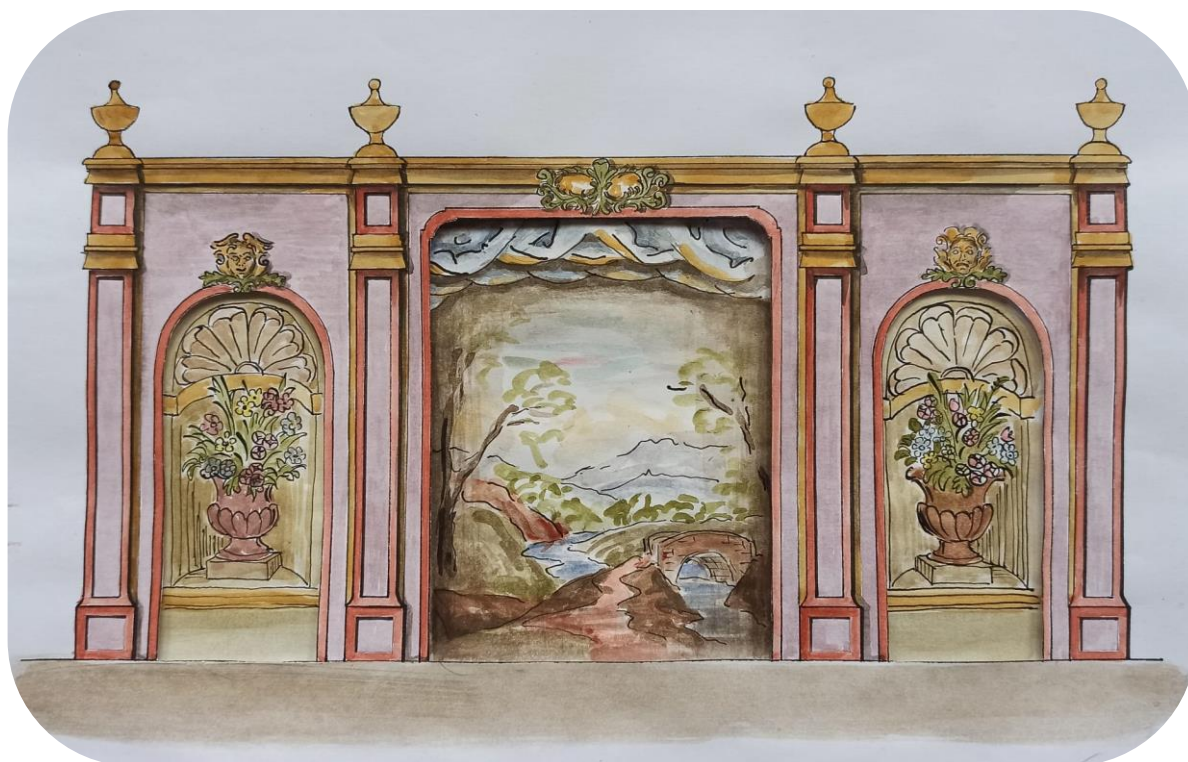
Soubor barokní hudby Hof-Musici se autentické interpretaci barokních oper – jak hudební tak scénické – soustavně věnuje od roku 2000. Ve spolupráci s Nadací barokního divadla zámku Český Krumlov od té doby uvedl v novodobých světových premiérách přes dvě desítky titulů od nejvýznamnějších operních skladatelů 17. a 18. století. Tato představení se konají jednou ročně v unikátním českokrumlovském zámeckém divadle, v jednom ze dvou barokních divadel dochovaných do dnešní doby v autentické a kompletní podobě, a to pokaždé z technických důvodů v pouhých třech reprízách.

Přestože je pro soubor Hof-Musici účinkování v českokrumlovském zámeckém divadle jedinečnou a nedocenitelnou zkušeností, problémem zůstává, že tato představení jsou jinam prakticky nepřenosná. Moderní divadla nevyhovují po stránce estetické, akustické atd., a nádherné historické prostory paláců a zámků, jimiž naše země tolik oplývá, dávno postrádají divadla, která zde kdysi bývala – ať už se jednalo o scény stálé, či provizorní.

Z této situace vykryštovala idea **vytvořit autentickou repliku mobilního barokního divadla**. Nejde však o výrobu zmenšené kopie krumlovského divadla. Naopak – po několikaletém studiu dobových pramenů jsme dospěli k poznání, že divadla provizorně budovaná v prostorách barokních paláců, zámků, zahrad, klášterů a řádových kolejí měla zcela odlišnou podobu. I když se do dnešní doby žádné takové divadlo nedochovalo, dobová pojednání a vyobrazení o nich podávají poměrně ucelenou představu. Šťastnou souhrou okolností jsme ve Stavební huti Slavonice, která sdružuje odborníky na historická řemesla, našli ideálního partnera pro realizaci takového mobilního divadla v co nejautentičtější podobě. Výsledkem je projekt, který bychom Vám rádi stručně představili na následujících stránkách.

Ondřej Macek,
umělecký vedoucí
souboru Hof-Musici

V Českém Krumlově 29. 4. 2024

Obsah:

I.	Barokní divadlo dnes	4
II.	Provizorní divadla v 17. století	5
III.	Rekonstrukce přenosného jeviště - PROČ?	7
IV.	Rekonstrukce přenosného jeviště - JAK?	8
V.	Rekonstrukce přenosného jeviště - PRAMENY	10
VI.	Rekonstrukce přenosného jeviště - REALIZACE	11
VII.	Využití a přínos mobilního barokního divadla	14
VIII.	Pojmenování divadla	15
IX.	Z projektové dokumentace	16
X.	Model divadla	25

Příloha:

Stavební huť Slavonice - informační brožura

I. Barokní divadlo dnes

- Pod pojmem „barokní divadlo“ se dnes většinou rozumí italské operní divadlo, jak vniklo v první polovině 17. století v Benátkách (*Teatro di San Cassiano*, 1637).
- Základními rysy těchto divadel jsou:
  - hluboké jeviště zepředu orámované jevištním portálem s oponou;
  - jeviště vybavené dvěma řadami posuvných kulis a zadním prospektem; dekorace pomocí perspektivy zdůrazňují dojem hlubokého prostoru
  - důmyslná dřevěná mašinerie umožňující proměnu scénického obrazu před zraky diváků.

Obr. 1. Teatro di San Giovanni Grisostomo, Benátky 1709

- V úplnosti se taková divadla, byť v poněkud zjednodušené podobě, do dnešní doby dochovala jen dvě – v Českém Krumlově a ve švédském Drottningholmu.

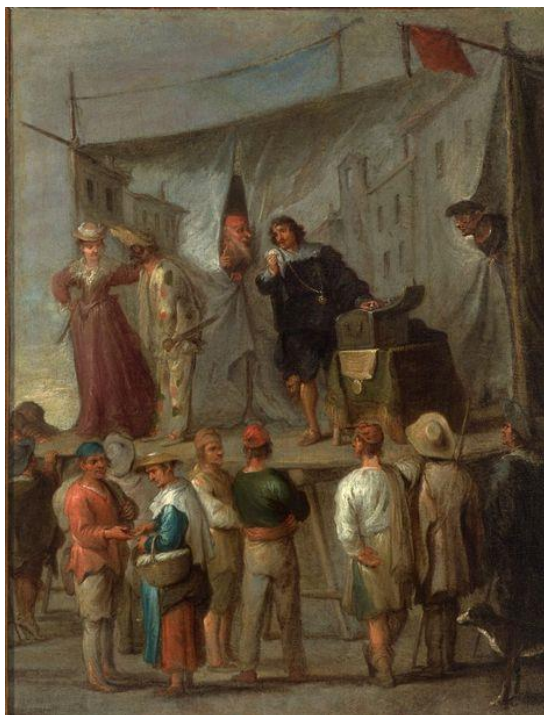
Obr. 2. Zámecké divadlo v Českém Krumlově dochované v původním stavu z roku 1766

II. Provizorní divadla v 17. století.

- V období baroka se divadlo hrálo často i mimo stálé divadelní budovy. Historické prameny dokládají hojně využití nejrůznějších provizorních a přenosných divadelních scén:

1) Představení kočovných divadelních společností.

Hrálo se často pod širým nebem na provizorních jevištích. Takováto divadla měla zpravidla pouze ty nejjednodušší dekorace, většinou se jednalo jen o systém závěsů a opon, čímž také odpadla potřeba divadelní mašinerie.

Obr. 3. Kočovní herecká společnost, Itálie, 17. století

Obr. 4. Adam Frans van der Meulen: Divadelní představení na Koňském trhu v Bruselu, cca 1666

2) Řádové a školské divadlo.

V 17. a 18. století byla proslulá především divadelní představení jezuitů a piaristů. Koleje a semináře těchto řádů měly ve významných centrech samostatné divadelní sály. Často ale byla používána také provizorní, odstranitelná jeviště. Tato divadla byla vybavena malovanými dekoracemi, jejichž výměna byla prováděna různými způsoby, včetně využití jednoduché divadelní mašinerie. Typ řádového (jezuitského) divadla ve svých spisech detailně popisují jezuitští autoři 17. století, jako např. Bohuslav Balbín (1621–1688) nebo polský jezuita Maciej Kazimierz Sarbiewski (1595–1640) aj.

Obr. 5. Inscenace duchovní hry, Uhry 1652

3) Dvorské divadlo.

Na panovnických dvorech byla budována regulární divadla, hrálo se nicméně i v jiných prostorách, případně pod širým nebem. Nejlepším příkladem je Vídeň za vlády císaře Leopolda I. (1658–1705), kde byla dvě honosná dvorní divadla, přesto však byla hudebně-dramatická představení dávána i v jiných, komornějších sálech vídeňského Hofburgu nebo císařských rezidencí v okolí Vídně. Doložena jsou provedení komorních oper např.

v předpokojích císařských komnat aj. Zde se muselo jednat o dočasná či přenosná jeviště. Z dobových pramenů přesto jasně vyplývá, že i na takovýchto provizorních scénách byly uplatňovány jevištní dekorace a scénické výměny.

Obr. 6. Guercino: Zahradní divadlo, Řím cca 1620

- Z těchto výše popsaných provizorních divadel se do dnešní doby nedochovalo ani jediné. Máme k dispozici pouze ikonografické prameny a dobové popisy.
- **Historicky co nejvěrnější rekonstrukce přenosného divadla** dvorského či řádového typu (viz body 2 a 3) podle dochovaných pramenů ze 17. století je cílem tohoto projektu.

III. Rekonstrukce přenosného jeviště - PROČ?

- Od roku 2000 provádí barokní soubor Hof-Musici každoročně jednu barokní operu v českokrumlovském zámeckém divadle - v unikátním prostoru kompletně dochovaného barokního divadla z roku 1766.

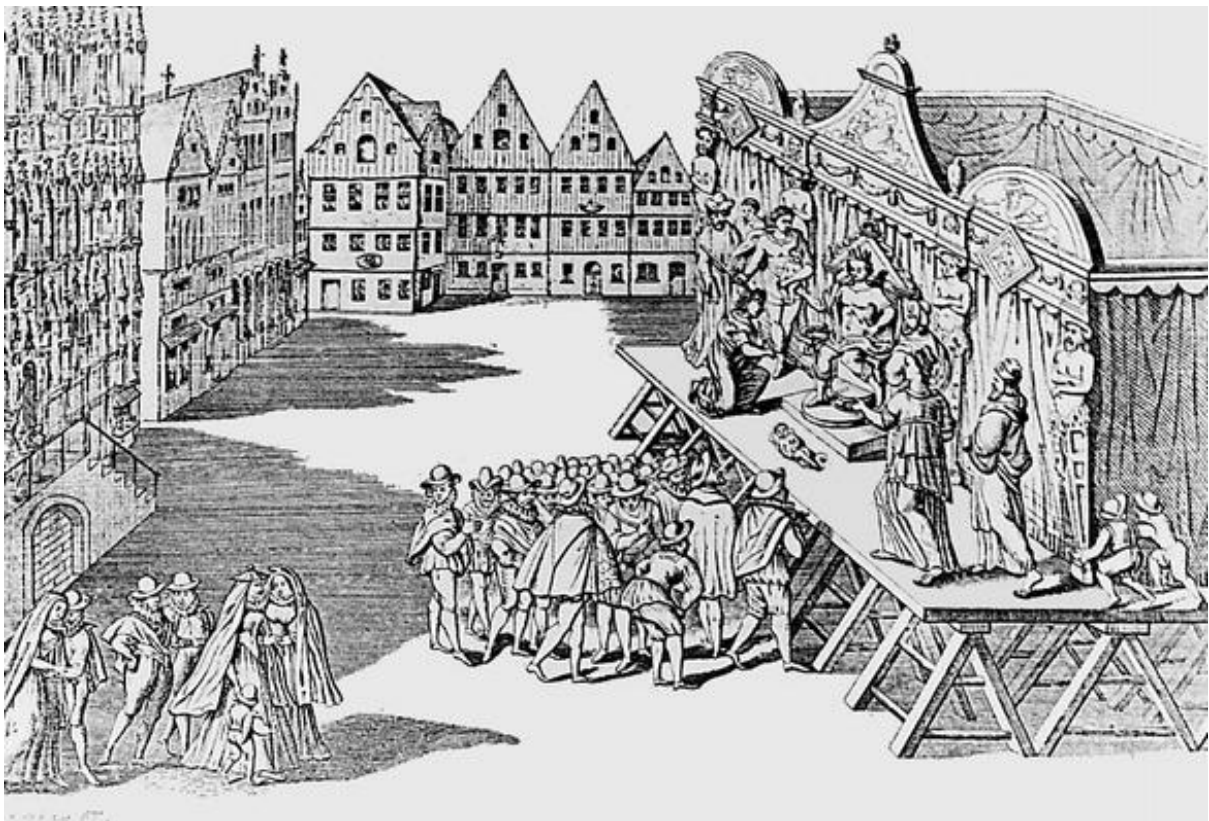

Obr. 7. A. Gianettini: *L'Ingresso alla Gioventù di Claudio Nerone* (Modena 1692); Hof-Musici, zámecké divadlo v Českém Krumlově 2018

- Možnost vystupovat v originálním barokním divadle je samozřejmě jedinečnou zkušeností, nicméně to s sebou nese také četná omezení:
  - divadlo je pod přísnou památkovou ochranou;
  - není možné na jevišti nic měnit, doplňovat atd;
  - čas na zkoušky je neúměrně omezen;
  - počet představení je striktně dán (ročně jeden titul, tři reprízy);
  - představení v dobovém hereckém stylu koncipovaná pro specifický prostor barokního divadla jsou na moderní jeviště stěží přenositelná.
- Z těchto důvodů vznikl náš **projekt rekonstrukce přenosné barokní divadelní scény**.

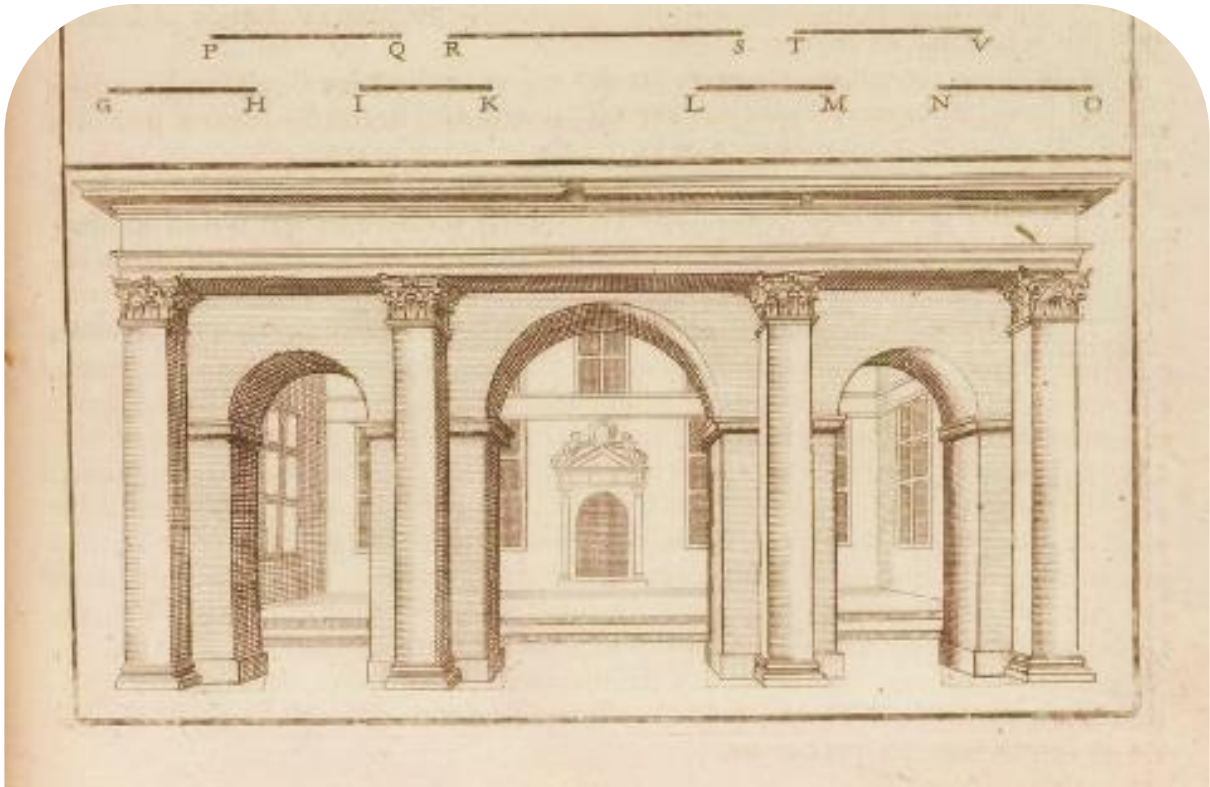
IV. Rekonstrukce přenosného jeviště - JAK?

- Naším cílem není výroba zmenšeniny krumlovského barokního divadla, nýbrž historicky věrná rekonstrukce přenosného jeviště 17. století (viz oddíl II/2, 3).
- S ohledem na aktuální repertoár souboru Hof-Musici chceme postavit divadelní scénu ve stylu 17. století. Žádné divadlo ze 17. století se na světě nedochovalo – zámecká divadla v Českém Krumlově a v Drottningholmu (obě z r. 1766) jsou pozdější, v užším slova smyslu jsou to spíše divadla rokoková.
- Hlavními rysy přenosného divadla podle pramenů ze 16.–17. století jsou:
  - absence jevištního portálu – hraje se na prostorném předním jevišti;
  - zadní jeviště je od předního odděleno dekorativní dřevěnou konstrukcí se třemi branami opatřenými závěsy/ oponami;
  - brány slouží pro příchody a odchody herců/ zpěváků;

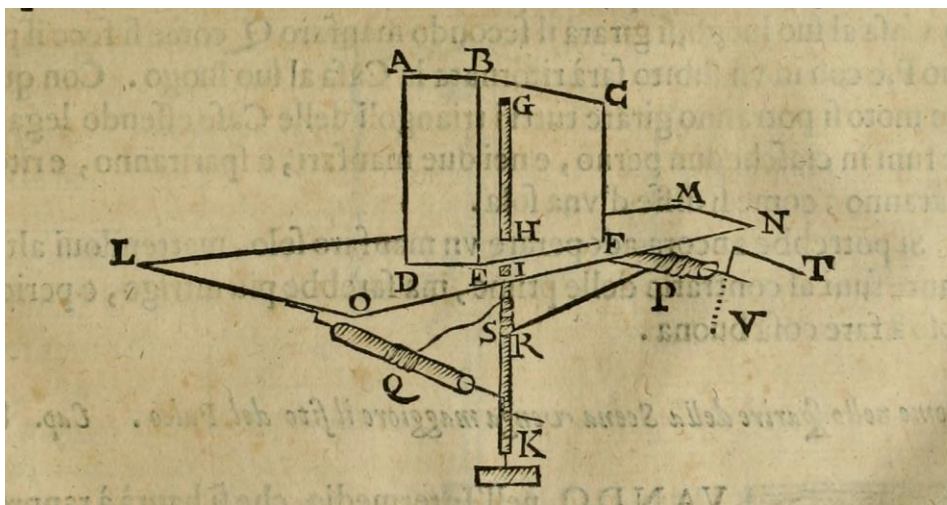
Obr. 8. Přenosné divadlo na náměstí v Lovani, 1594

- k variabilitě scénického obrazu slouží roztahování a zatahování závěsů/ opon. To umožňuje různé výstupy a odchody herců/ zpěváků s minimálními nároky na prostor. Zároveň se tak dosahuje proměn z krátké na dlouhou scénu a naopak;

Obr. 9. Vyobrazení divadelní scény z traktátu J. Du-Breuil *La Perspective pratique*, Paříž 1679²

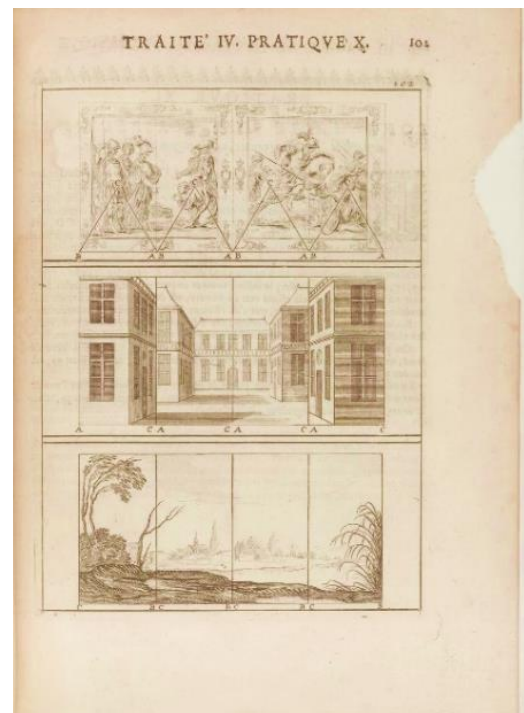
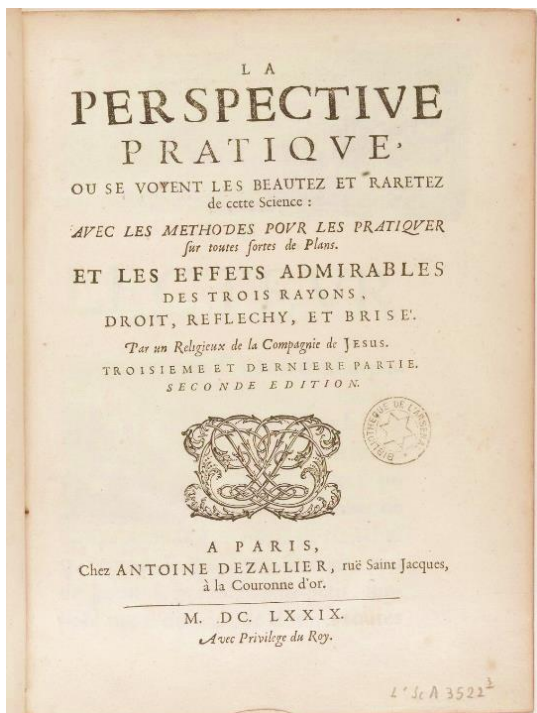
- u rozvinutějších typů těchto divadel je po roztažení závěsů skrze oblouky vidět malovaný zadní prospekt (viz obr. 9, 11 a 12);
- scénických výměn je dosahováno proměnou zadního prospektu pomocí otočných trojstranných periaktů. Jde o princip vynalezený starými Řeky a znovuoživený v divadle 16. a 17. století;
- v Českých zemích je podobný typ divadelní scény doložen poprvé v pražském Klementinu (1617), poté na Pražském hradě (1627), v Mikulově (1640), v Kosmonosích (kolem 1710), v Jičíně (1711) aj.

Obr. 10. Schéma systému výměny scénických dekorací pomocí periaktů ze spisu N. Sabbatiniho „*Pratica di fabricar scene, e machine ne' teatri*“ (1637)

V. Rekonstrukce přenosného jeviště – PRAMENY

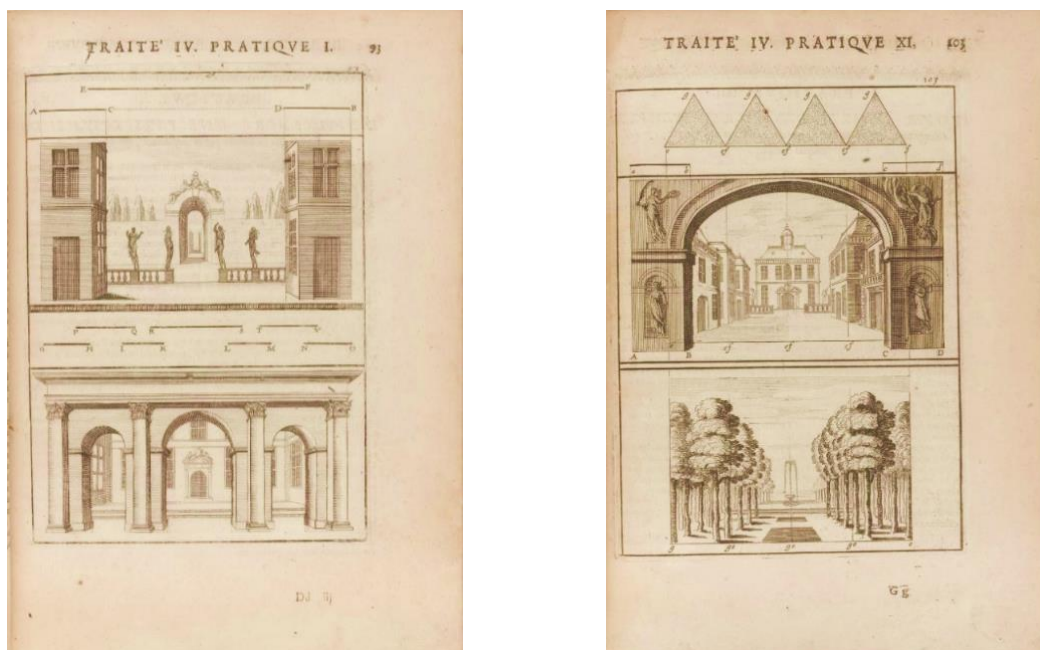
- Rekonstrukci předcházelo několikaleté studium pramenů ze 16.–18. století.
- Kromě obsáhlého ikonografického materiálu jsou pro nás hlavním zdrojem informací především tyto traktáty z konce 16. a z celého 17. století:
  - Giacomo Barozzi da Vignola S. I. & Egnazio Danti P. O.: *Le due regole della prospettiva prattica*. Roma 1583, 1611, 1644, Bologna 1682.
  - Maciej Kazimierz Sarbiewski S. I.: *De perfecta poesi, sive Vergilius & Homerus*. Vilnius 1627.
  - Anonym (Pierfrancesco Rinuccini?): *Il Corago o vero alcune osservazioni per metter bene in scena le composizioni drammatiche*. Firenze cca 1630.
  - Nicolò Sabbatini: *Pratica di fabricar scene, e machine ne' teatri*. Ravenna 1637–38.
  - Joseph Furttentbach: *Architectura Recreationis, das ist, von allerhand nutzlich und erfrewlichen civilischen Gebäwen*. Augsburg 1640.
  - Jean Du-Breuil S. I.: *La Perspective pratique necessaire à tous peintres, graveurs, sculpteurs, architectes, orfevres, brodeurs, tapissiers & autres se servans du dessein*. Paris 1642–1649, 1663–1679.
  - Joseph Furttentbach: *Mannhaffter Kunst-Spiegel oder Continuatio, und Fortsetzung allerhand mathematisch- und mechanisch-hochnutzlich sowol auch sehr erfrolichen delectationen, und respective im Werck selbsten experimentirten freyen Künsten*. Augsburg 1663.
  - Bohuslav Balbín S. I.: *Verisimilia humaniorum disciplinarum*. Praha 1666.
  - Claude Dechales S. I.: *Cursus seu Mundus Mathematicus*. Lyon 1674, 1690.
  - Andrea Pozzo S. I.: *Prospettiva de' Pittori e Architetti*. Roma 1693.

Obr. 11. Jean Du-Breuil: *La Perspective pratique*, Paris 1679². Titulní strana a ukázka divadelních prospektů s naznačeným systémem scénické výměny pomocí periaktů

VI. Rekonstrukce přenosného jeviště - REALIZACE

- Hlavní předlohou pro rekonstrukci přenosné scény je podrobný popis palácového/školského divadla doprovázený četnými vyobrazeními ve spisu, jehož autorem je francouzský jezuita s římským školením Jean Du-Breuil (viz výše, oddíl V.).

Obr. 12. Jean Du-Breuil: *La Perspective pratique*, Paříž 1679². Vyobrazení divadla a divadelních perspektív s naznačeným systémem scénických výměn pomocí periaktů

- Výtvarné řešení dřevěné arkády oddělující přední a zadní jeviště vychází ze zahradních prospektů v trojském zámku v Praze (J. B. Mathey, Carpofoforo Tencalla a další, cca 1685).

Obr. 13. Zahradní prospekt trojského zámku v Praze. Foto: Jakub Kučera

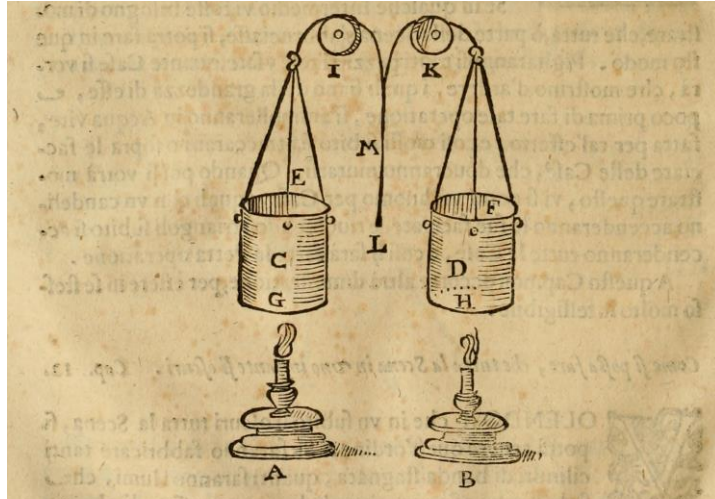
Obr. 14. Zahradní prospekt zámku Troja v Praze. Foto: Jakub Kučera

- Malované zadní prospekty zavěšené na trojstranných otočných periaktech vycházejí z dobových předloh (např. scénické návrhy císařského divadelního architekta Lodovica Ottavia Burnaciniho (1636–1707), nebo iluzivní nástěnné malby v *Palazzo Borromeo Arese* v severoitalské Lombardii aj.).

Obr. 15. Giovanni Ghisolfi: nástěnné malby. Cesano Maderno, Palazzo Borromeo Arese, cca 1675

- Systém periakťů je rekonstruován podle spisů N. Sabbatiniho (1637), J. Du-Breuile (1642, 1679) a C. Dechalese (1674) – viz obr. 10, 11 a 12.
- Systém svíčkového osvětlení umožňující změny světelné intenzity vychází ze spisů N. Sabbatiniho (1637) a J. Du-Breuile (1642).

Obr. 16. Systém divadelního osvětlení s možností regulace světelné intenzity ze spisu N. Sabbatiniho (1637)

- Při rekonstrukci budou uplatňovány výhradně historické řemeslné postupy.
- Základní mírou pro stavbu divadla je český loket (59,3 cm) a jeho poměry (stopa, píd', sáh).
- Použitý materiál: dřevo (olše, dub, smrk), kované prvky, ručně tkaný len.
- Realizace: Stavební huť Slavonice, stavební mistr Petr Chadim (viz příloha).
- Architektonický návrh a řezbářské práce: Jakub Kučera, restaurátor NG Praha.
- Malířské práce: Petra Eisnerová, Český Krumlov, restaurátorka.

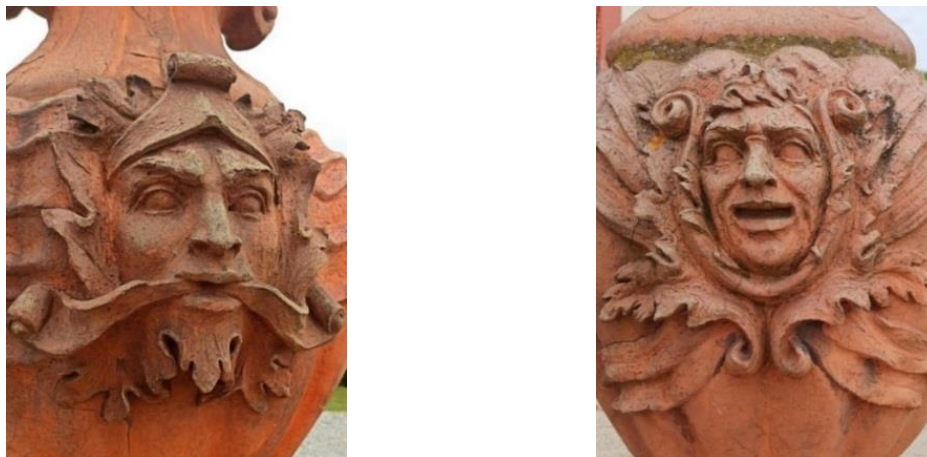
Obr. 17. Jakub Kučera: Návrh výtoarného řešení divadla při zatažených oponách

VII. Využití a přínos mobilního barokního divadla

- Divadlo je navrženo tak, aby bylo snadno rozložitelné a transportovatelné.
- Repertoár bude volen tak, aby odpovídal tomuto typu divadelní scény. Celé řadě hudebně-dramatických děl 17. století vyhovuje provedení na malém jevišti lépe než na velkém divadle. Jde zejména o:
  - tzv. *serenaty*, tj. alegorické, pastorální či mytologické komorní opery, které zpravidla počítají se skromnějším scénickým aparátem než velké celovečerní opery.
  - tzv. *sepolcra*. Jde o specifický vídeňský druh oratoria, který byl ve druhé polovině 17. století prováděn na Zelený čtvrtek a Velký pátek v císařské kapli, a to s kostýmy a hereckou akcí na provizorních jevištích. Autentickému, tj. scénickému provozování těchto děl se zatím celosvětově téměř nikdo nevěnuje.
  - jezuitská dramata. Poměrně málo probádaný, v době baroka však významný divadelní žánr. V evropských knihovnách a archivech se dochoval nemalý počet těchto děl včetně jejich hudební složky – přesto však zůstávají víceméně stranou pozornosti dnešních inscenátorů.
- Realizace tohoto projektu umožní přinést barokní divadlo rozmanitých žánrů do historických lokalit, k nimž divadelní scény nejrůznějších typů v době baroka neodmyslitelně patřily, kde však po nich dnes nezůstala ani stopa. Máme na mysli zejména:
  - zámky – sály, nádvoří, konírny, jízdárny aj.;
  - loggie, sály terreny a jiné prostory barokních zahrad;
  - kláštery a kostely – v případě scénických oratorií typu *sepolcro* (viz výše).
- Mobilní barokní divadlo může přispět k oživení zajímavých lokalit České republiky, které se dnes neprávem nacházejí na periferii zájmu turistů. Naopak v historických městech negativně poznamenaných masovým turismem (Český Krumlov, Praha aj.) naše divadlo podpoří koncept tzv. „pomalého turismu“ (*Slow Tourism*), jehož cílem je udržitelné cestování s důrazem na autentický kulturní prožitek turisty/cestovatele.
- Divadlo bude možné půjčovat nebo pronajímat dalším specializovaným souborům zabývajícím se barokním tancem, činohrou, jezuitským divadlem apod., a to i v mezinárodním měřítku.
- Divadlo bude možné využívat k rozvíjení edukačních programů pro studenty a začínající profesionály (workshopy, mistrovské kurzy, semináře apod.) v oblasti barokního herectví, zpěvu a tance.
- Divadlo, jakožto živý organismus, bude soustavně doplňováno a rozšiřováno o další fundus dekorací, rekvizit apod. Inspirativní prostředí a studijní materiál tak bude moci poskytovat rovněž pro workshopy v oblasti historických řemesel, restaurátorství apod.

- Unikátní, historicky věrná rekonstrukce mobilního barokního divadla s využitím výlučně historických, rukodělných řemeslných postupů přispěje k propagaci českého umění a uměleckého řemesla v zahraničí. Kromě účinkování na specializovaných festivalech tzv. staré hudby připravujeme s našimi partnery v Itálii, Španělsku a Rakousku spolupráci v rámci evropského programu Kreativní Evropa.

Obr. 18. Dekorace terakotových váz v zahradách trojského zámku v Praze, cca 1685

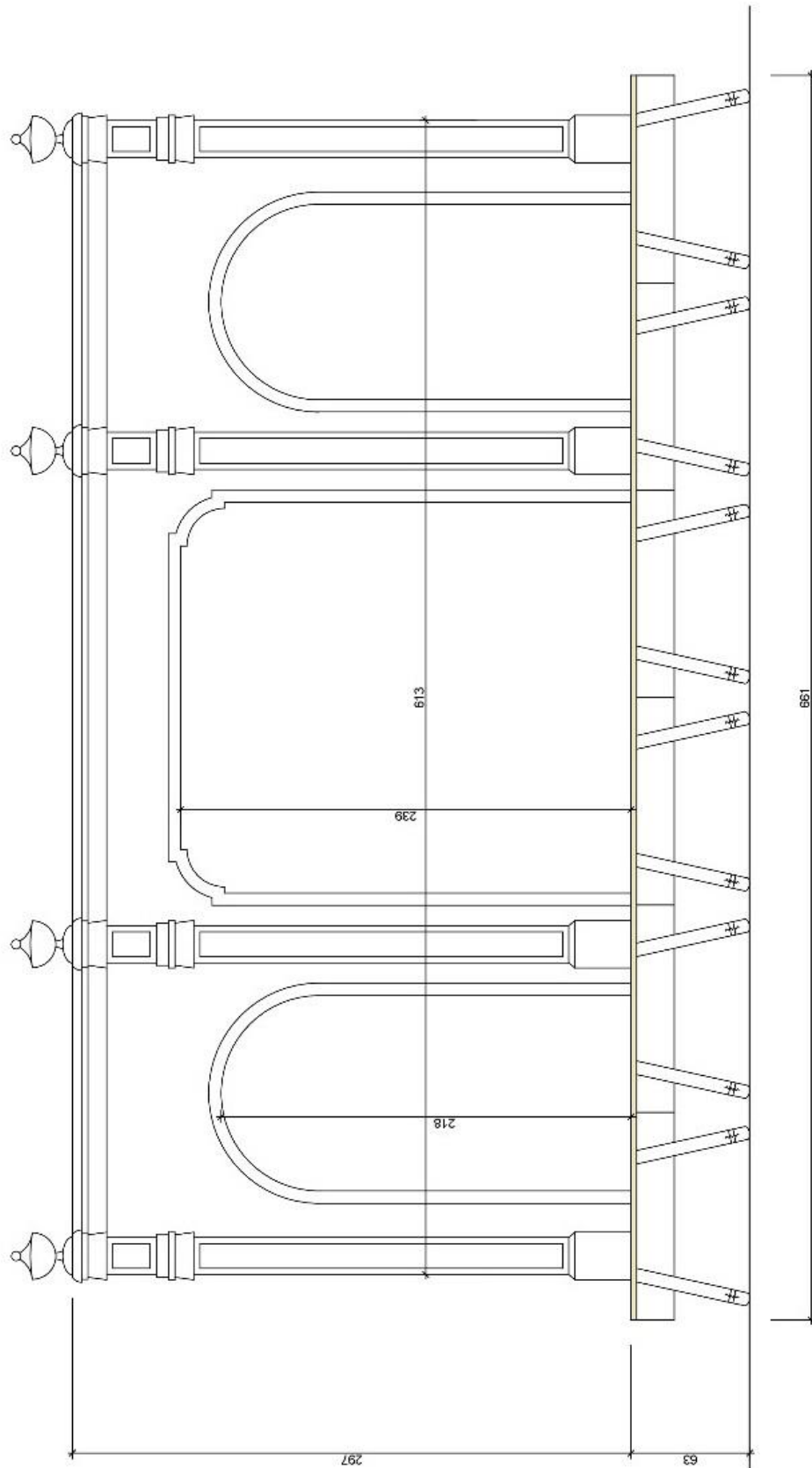
VIII. Pojmenování divadla

Benátská a neapolská divadla byla v 17. a 18. století nazývána podle kostelů, v jejichž farnosti se nacházela (např. *Teatro di San Giovanni Grisostomo* aj. v Benátkách, či *Teatro di San Bartolomeo* v Neapoli). V duchu této tradice bude naše putovní divadlo nazváno podle patrona poutníků svatého Kryštofa – *Teatro Mobile di San Cristoforo*.

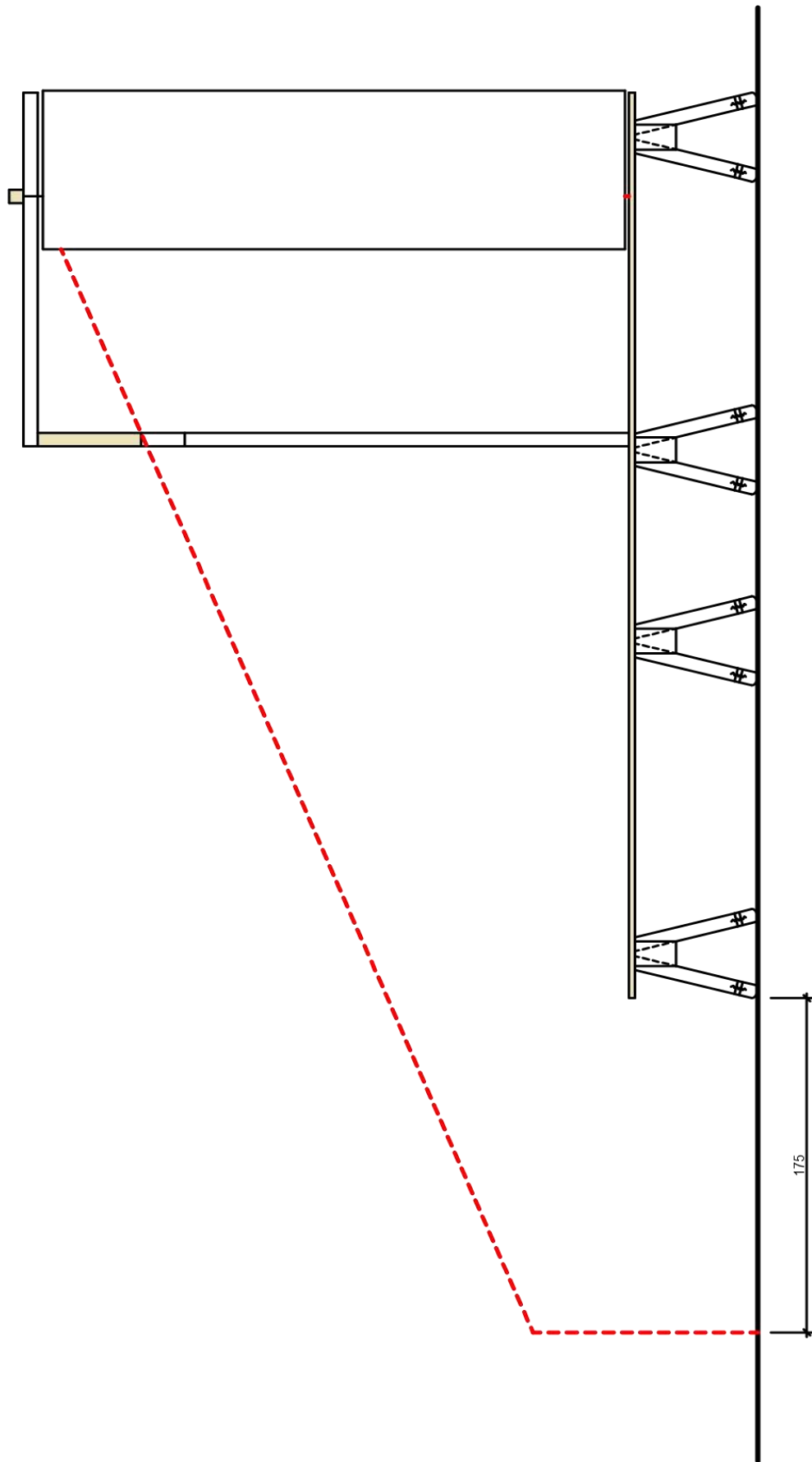

Obr. 19. Tizian: Sv. Kryštof, 1524. Benátky, Dóžecí palác

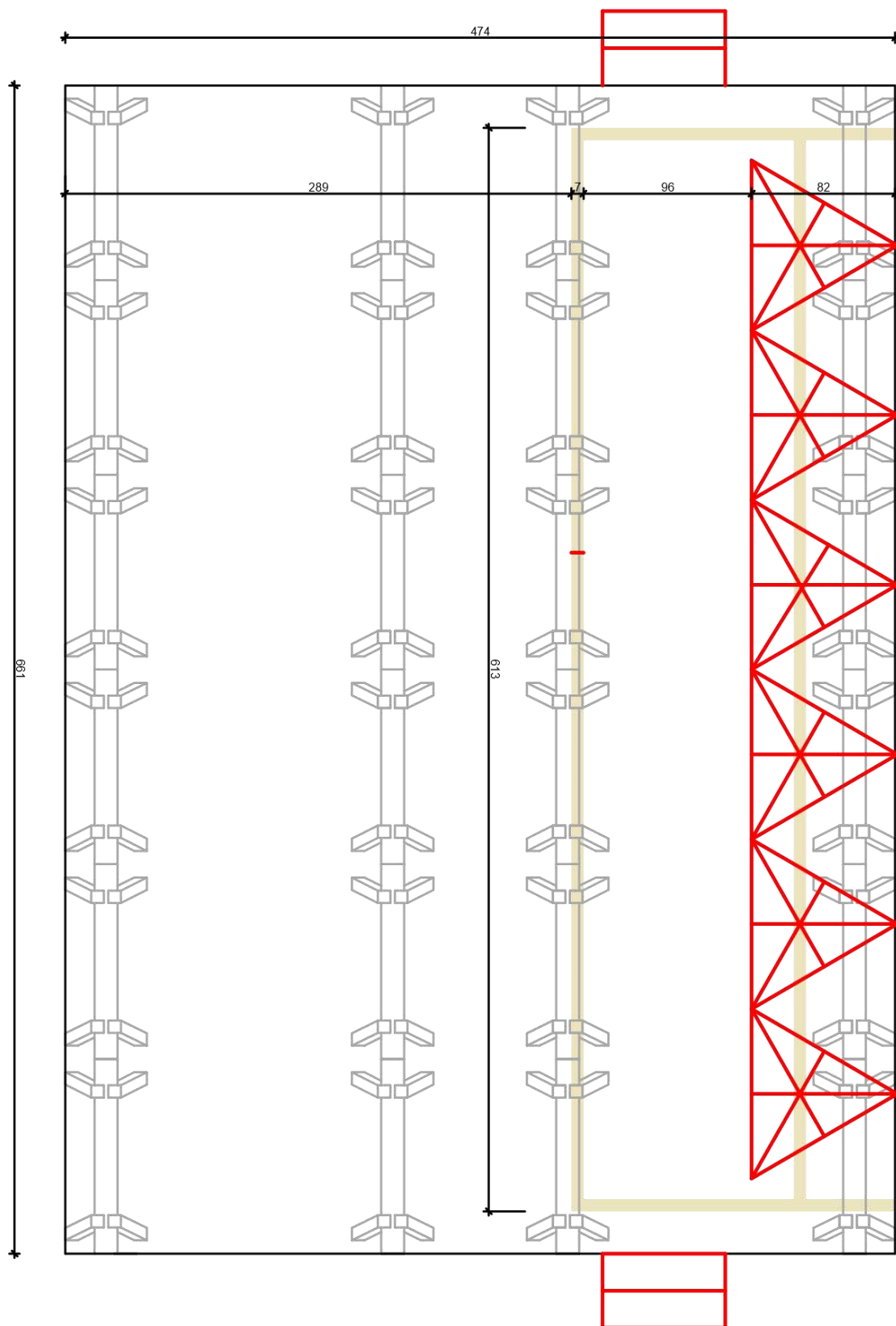
IX. Z projektové dokumentace

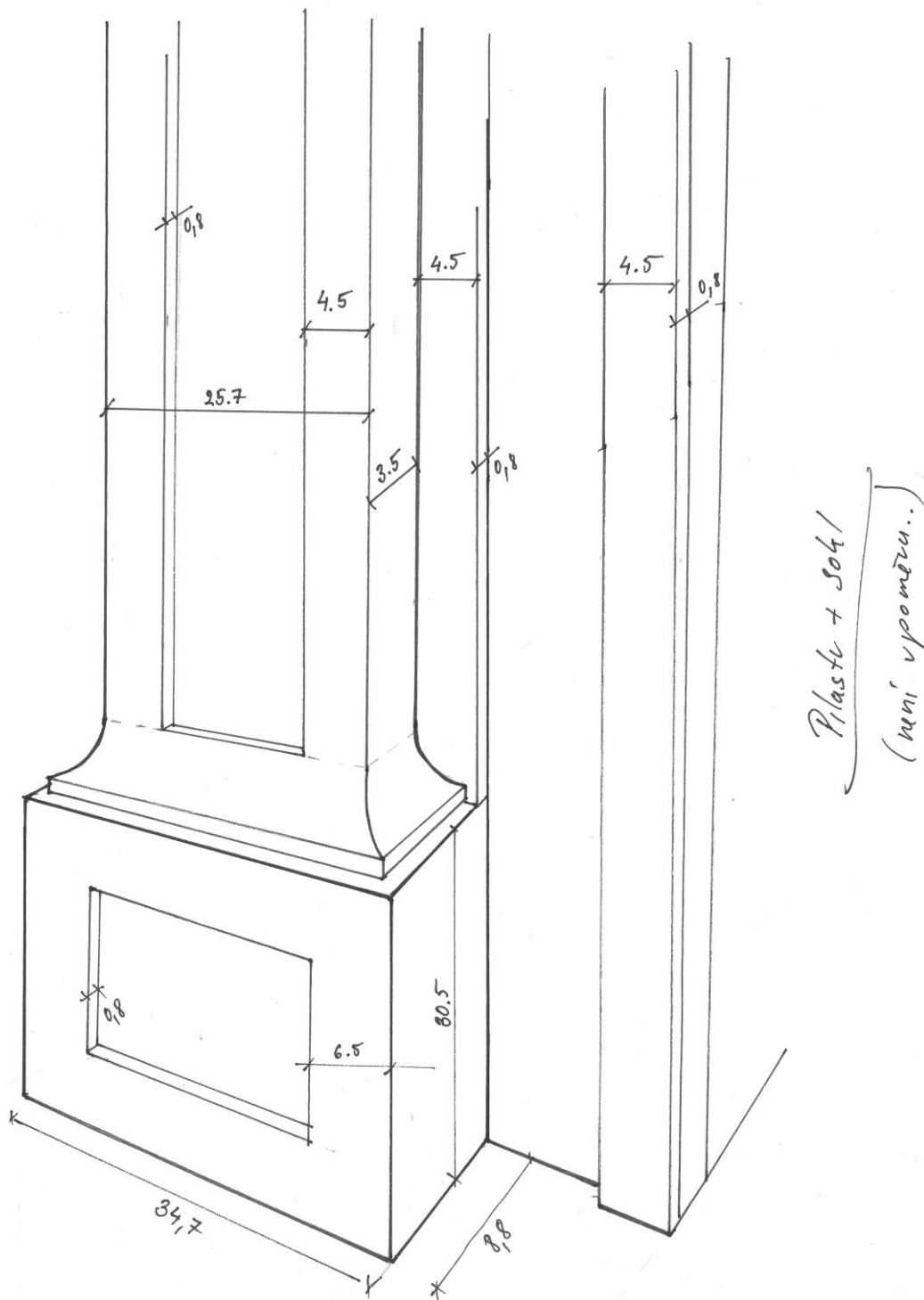
Obr. 20. Teatro Mobile di San Cristoforo, čelní pohled (Stavební huť Slavonice)

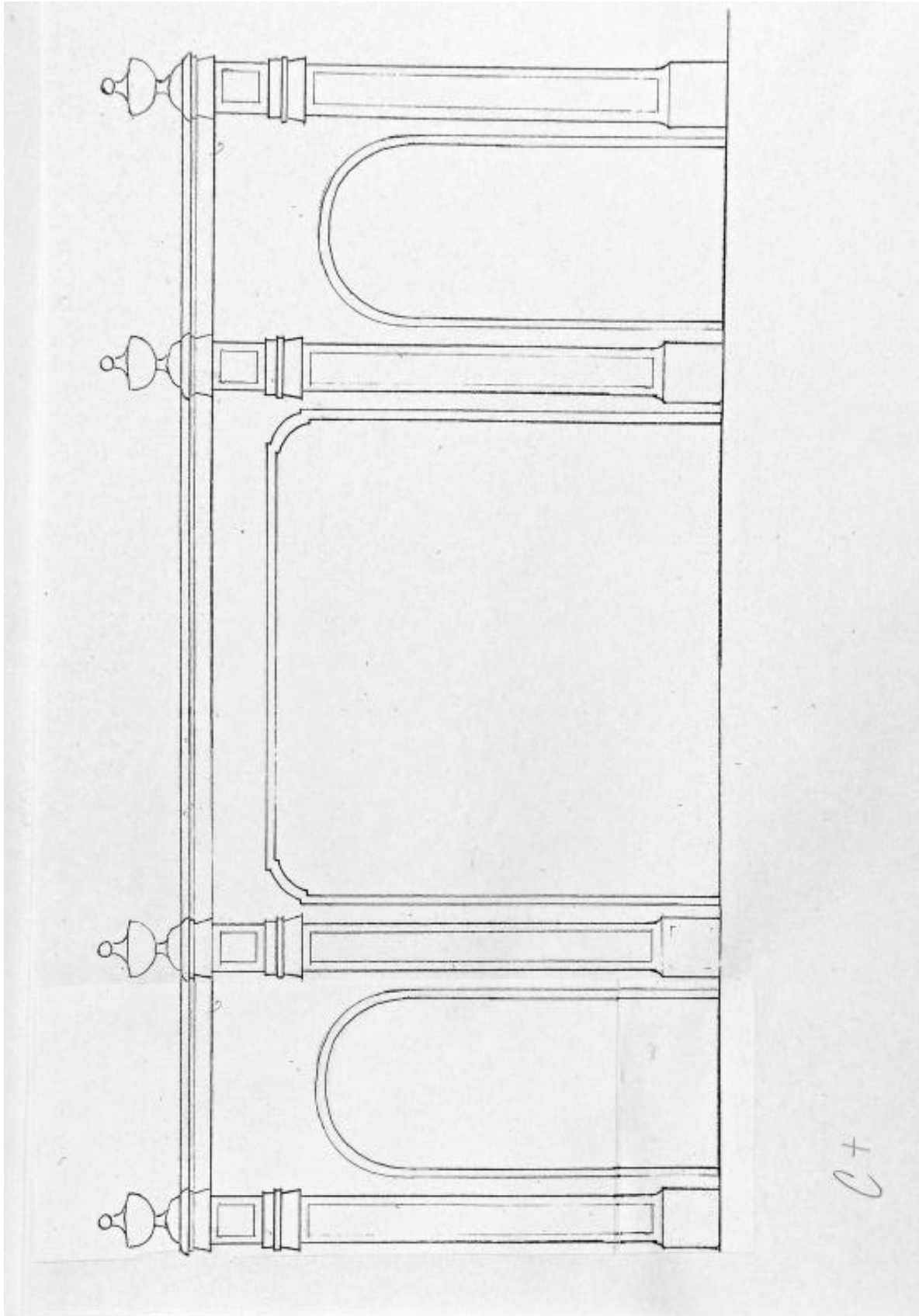
Obr. 21. Teatro Mobile di San Cristoforo, boční řez (Stavební huť Slavonice)

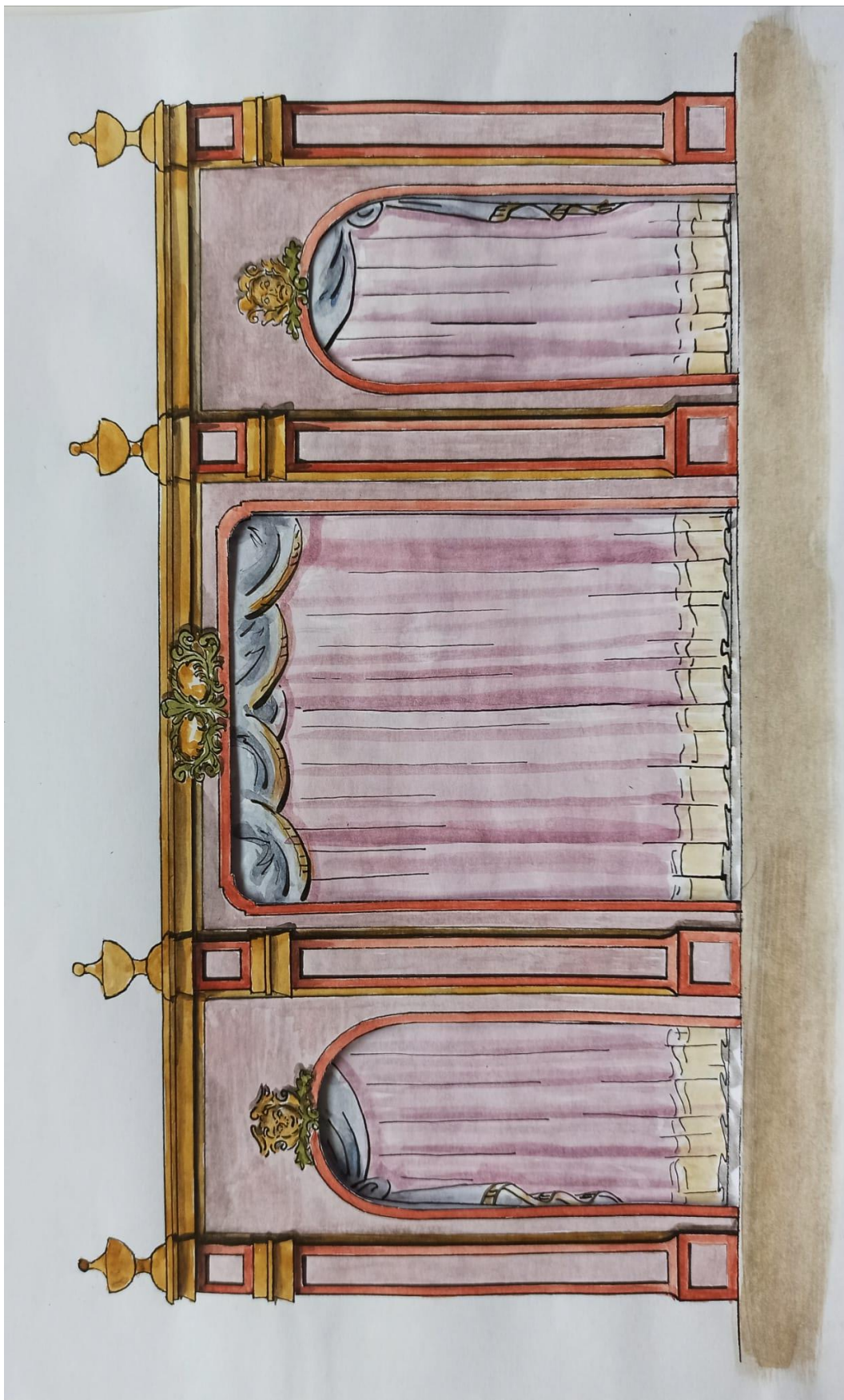
Obr. 22. Teatro Mobile di San Cristoforo, pùdorys (Stavební hut Slavonice)

Obr. 23. Teatro Mobile di San Cristoforo, návrh pilastru dřevěné jevištní arkády (Jakub Kučera)

Obr. 24. Teatro Mobile di San Cristoforo, návrh dřevěné jevištní arkády (Jakub Kučera)

Obr. 25. Teatro Mobile di San Cristoforo při zatažených oponách (Jakub Kučera)

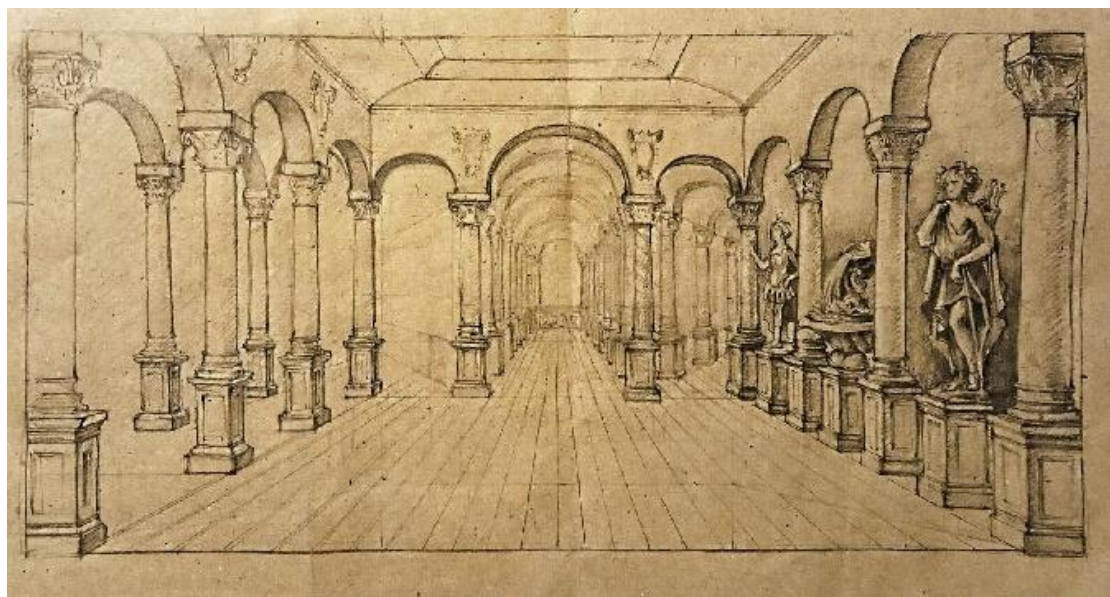

Obr. 26. Teatro Mobile di San Cristoforo, návrh scénické dekorace (Jakub Kučera)

Obr. 27. Teatro Mobile di San Cristoforo, návrh scénické dekorace (Jakub Kučera)

Obr. 28. Teatro Mobile di San Cristoforo, návrh scénických dekorací (Petra Eisnerová)

X. Model divadla

- Stavební huť Slavonice vypracovala model divadla v měřítku 1:15.
- Autorkou výtvarného pojednání modelu je restaurátorka Petra Eisnerová.

